

Levéltári Szemle 2022/3. szám

A Levéltári Szemle 3. számának nyitó tanulmánya részletesen ismerteti a levéltári selejtezés jogi szabályozását Magyarországon a szokásjogtól a szabályrendeletekig (Haraszti Viktor). Az igazolási eljárások menetébe és irattípusaiba vezeti be az olvasót Sallai Balázs írása, Hajdú-Bihar megyére vonatkozóan tárgyalva a témát. A Magyar Egyházi Levéltárosok vándorgyűlésén elhangzott előadások közül – kapcsolódva az állami intézmények korábban már megjelent levéltár-pedagógiai ismertetőihez – a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár munkáját ismerhetjük meg (Bernád Rita-Magdolna); a gyülekezetek őrizetében lévő iratanyagok nyilvántartására vonatkozó írás (Osváth Zsolt) pedig, ugyancsak egy korábban már – más felekezetek által – tárgyalt témakörhöz nyújt kiegészítést. A Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) több sikeres projektjének összegzése is szerepel a lapszámban: a levéltárosoknak széles szakmai tematika mentén készült oktatófilmekről (Fehér Csaba), a megújult Levéltári Portálról (Toma Katalin), valamint a Magyarország levéltárai kötet legújabb kiadásáról (Tyekvicska Árpád) olvashatunk beszámolókat. A lapszámot az MLE, valamint az egyházi (MELTE), illetve a felsőoktatási (MFLSZ) levéltáros egyesületi vándorgyűlésről készített tudósítások zárják.

Haraszti Viktor: A selejtezés jogi szabályozása Magyarországon a szokásjogtól a szabályrendeletekig

A selejtezés képezi a levéltári munka legfelelősségteljesebb részét, mivel ennek nyomán dől el, hogy mely iratok lesznek az utókor számára megismerhetőek és melyek nem. A szerző tanulmányában a selejtezés jogi szabályozásának kérdéskörét járja körbe. Ennek során a középkortól kezdődően követi nyomon a magyarországi iratselejtezések történetét. A korai időszakban meghatározó szempontot jelentett, hogy az adott jogbiztosító irat még betölti-e feladatát. Amennyiben már nem volt ügyviteli értéke, selejtezték, illetve anyagát újrahasznosították. E gyakorlat lényegében a 18. század végéig fennmaradt. Bár az abszolutizmus korszakában egyre gyakoribbá váltak a selejtezések, ám azok kivitelezésére továbbra sem léteztek központi részletes utasítások. A 19. században megindult a selejtezésekre vonatkozó szabályzatok kiadása, azonban a részletek szintjén ezek sem tartalmaztak utasításokat. Előremutató folyamatot jelentett ugyanakkor a történeti érték mind szélesebb körben történt felismerése, valamint a kiegyezést követően az Országos Levéltár szakmai felügyeletének elvi előírása. A 20. század elején ugyan megjelentek az első átfogó ügyviteli szabályzatok, amelyek a selejtezés kérdéskörét is érintették, ám a levéltárak szakmai ráhatásának csekély volta miatt ezek az évtizedek sem a jól átgondolt és levéltárszakmai elvek mentén végrehajtott selejtezésekről szóltak.

Sallai Balázs: „Az addig fennállott társadalmi rend megbontását elősegíteni törekedtek” – Igazolási eljárások Debrecenben (1919–1920)

Az írás az 1920-as „alkotmányos rend visszaállítását” követő időszak felelősségre vonási hullámának egy kisebb szegmensét, az úgynevezett igazolási eljárást és dokumentumait veszi górcső alá. Az általános történeti megállapításokon és a jogi háttéren túl, mintegy a joggyakorlat illusztrációjaként, a debreceni törvényhatóság igazolóbizottságának működését vizsgálja meg levéltári források felhasználásával. Ezen igazolóbizottság eljárási gyakorlatáról, anyagi és alaki jogértelmezéséről és az általa kiszabott szankciók jellegéről szól a tanulmány.

Bernád Rita-Magdolna: A levéltáros szakma újabb kihívása: a levéltár-pedagógia – Gyermekprogramok a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltárban

A Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár a 2010-es évek közepe óta foglalkozik levéltári órák és foglalkozások tartásával. Erre a célra 2016-ban egy négyórás tematikus programot is kidolgoztak, amely később kibővült rendszeresen szervezett egyhetes levéltári táborokkal is. A foglalkozások nyolc tevékenységforma köré szerveződnek: gyűjteménylátogatás, oklevél- és dokumentumkészítés, magyar paleográfia, könyvkészítés, börművesség, állományvédelmi műveletek megismerése, levélborítékok és dobozok hajtogatása. A megvalósult látogatások kapcsán érkezett visszajelzések pozitívak, a kínálat bővítésére tett erőfeszítések töreksznek a megfogalmazott igényekhez igazodni annak érdekében, hogy minél több diák ismerkedhessen meg közelebbről is a levéltárban őrzött dokumentumokkal és az ott folyó munkával.

Osváth Zsolt: A református gyűjteményi értéktár – Az északpesti példa

A Magyarországi Református Egyház Kulturális örökségének védelméről szóló zsinati szabályrendelet 2017-ben lépett életbe. Ez a rendelet írta elő az egyházközi értéktárak elkészítésének kötelezettségét. A rendelet egyúttal meghatározta azt is, hogy pontosan mit kell felvenni az egyes értéktárakba. Jelen tanulmány az így elkészült értéktárak tapasztalatait összegzi. A feltárt tanulságok közül kiemelhető, hogy az őrzött iratanyag feltérképezése érdekében önálló felmérés elvégzésére lenne szükség, amelynek kapcsán célszerű volna az egyházi fenntartásban működő iskolák és egyéb intézmények iratanyagainak feltérképezését is lebonyolítani. Az összes egyházmegye értéktárának elkészülte esetén megvalósítható lenne azok országos szinten történő összevetése, s ennek révén a teljes őrzött állományra vonatkozó konklúziók megfogalmazása.

Fehér Csaba: Oktatófilmek levéltárosoknak – a Magyar Levéltárosok Egyesületének projektje

A Magyar Levéltárosok Egyesülete 2022-ben pályázott sikeresen egy olyan oktató projekt megvalósítására, amely a levéltáros szakma számára kívánja bemutatni több témakörben is legfrissebb hazai szakmai gyakorlatot. A projekt keretében összesen hat oktatófilm készült, amelyek a következő témákat ölelik fel: állományvédelmi módszerek, kiállítás-szervezés, levéltár-pedagógiai foglalkozások kidolgozása, családtörténet-kutatás, rendezvényszervezés, intézményi marketing. Az írás az elkészült filmek egyenkénti ismertetésére és a megvalósult projekt egészének értékelésére vállalkozik.